

Krievvalodīgo skolēnu vērtības: Baltijas valstu salīdzinājums

Sandra Mihailova, Viktorija Perepjolkina

*Rīgas Stradiņa universitāte, Socioloģijas
un psiholoģijas katedra, Latvija*

Ievads. Mūsdienās vērojama daudzu Baltijas valstu skolu absolventu emigrācija, kas ir īpaši raksturīga krievvalodīgo vidū. Saskaņā ar *Eurostat* datiem Baltijas valstīs emigrācija pieaug ar katru gadu; piemēram, no Igaunijas 2015. gadā emigrēja 13 000, no Latvijas – 20 000, bet no Lietuvas – 44 000 cilvēku. Krīzes laikā emigrēja bezdarba dēļ, tagad – tādēļ, ka emigrācija ir kļuvusi par sociālo normu. Puse emigrantu ir jaunieši vecumā no 18 līdz 35 gadiem. Viens no iemesliem, kāpēc jaunieši brauc prom, varētu būt saistīts ar grūtībām realizēt viņiem svarīgas vērtības, tādēļ šī pētījuma mērķis bija to pārbaudīt.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis bija noskaidrot, kā Latvijas krievvalodīgo skolēnu vērtību hierarhija atšķiras no Igaunijas un Lietuvas krievvalodīgo skolēnu vērtību hierarhijas. Tas ir pilotpētījums, kuram ir salīdzinošais šķērsriezuma dizains. Vērtību izpētei izmantots M. Rokiča vērtību ranžēšanas tests un J. Fantalovas vērtību izpētes aptauja. Pētījums tika veikts 2017. gadā Baltijas valstu vidusskolās, kurās mācās krievvalodīgie skolēni. No katras valsts vienas vidusskolas tika izvēlēti 30 skolēni (16–18 gadu veci).

Rezultāti. Salīdzinot Latvijas un Igaunijas skolēnu terminālās vērtības, tika iegūti šādi statistiski nozīmīgi rezultāti: Igaunijas skolēniem, salīdzinot ar Latvijas skolēniem, svarīgāka vērtība ir *interesants darbs* ($z = -2,03, p < 0,05$). Savukārt, salīdzinot Latvijas un Lietuvas skolēnu terminālās vērtības, Latvijas skolēniem svarīgāka vērtība ir *attīstība* ($z = 2,53, p < 0,05$) un *dabas un mākslas skaistums* ($z = 2,10, p < 0,05$). Svarīgākās terminālās vērtības visās valstīs ir *veselība* un *mīlestība*.

Svarīgākās instrumentālās vērtības Latvijas skolēniem ir *izglītošanās, godīgums* un *audzinātība*, Lietuvas skolēniem ir *godīgums, atbildība* un *izglītošanās*, Igaunijas skolēniem – *godīgums, audzinātība* un *dzīvesprieks*. Statistiski nozīmīgi Lietuvas skolēniem *atbildīgums, sasniedzot mērķi*, ir svarīgāks nekā Latvijas skolēniem ($z = 3,02, p < 0,05$), savukārt Latvijas skolēniem *neiecietība pret saviem trūkumiem* ir svarīgāka vērtība nekā Lietuvas un Igaunijas skolēniem ($z = 2,23, p < 0,05$).

Svarīguma ziņā starp Baltijas skolēnu vērtībām statistiski nozīmīgu atšķirību nav, lai gan vissvarīgākā vērtība Latvijas un Igaunijas skolēniem ir *laimīga ģimenes dzīve*, savukārt Lietuvā vissvarīgākā vērtība ir *labi un uzticami draugi*.

Sasniedzamības ziņā Latvijas skolēni, salīdzinot ar Lietuvas skolēniem, uzskata, ka vieglāk ir sevi realizēt radoši ($z = 2,20, p < 0,05$), bet, salīdzinot ar Igaunijas skolēniem, vieglāk ir iegūt interesantu darbu ($z = 1,99, p < 0,05$). Savukārt Igaunijas skolēni, salīdzinot ar Latvijas skolēniem, uzskata, ka vieglāk ir iegūt materiāli nodrošinātu dzīvi ($z = 2,85, p < 0,05$).

Nav statistiski būtisku atšķirību starp dažādu Baltijas valstu skolēnu vērtību konfliktiem (kuri tiek novērtēti, analizējot atšķirības starp konkrēto vērtību svarīgumu un sasniedzamības vērtējumiem).

Secinājumi. Kopumā galvenās terminālās vērtības Baltijas valstīs ir līdzīgas: veselība un mīlestība. Nav būtisku atšķirību starp vērtību hierarhiju, vērtību svarīgumu un vērtību sasniedzamību. Statistiski nozīmīga atšķirība starp Latvijas un Lietuvas skolēniem ir šādās vērtībās: attīstība, dabas un mākslas skaistums, atbildīgums, neiecietība pret saviem un citu trūkumiem, bet starp Latvijas un Igaunijas skolēniem atšķirība ir šādās vērtībās: materiāli nodrošināta dzīve, interesants darbs, neiecietība pret trūkumiem. Tā kā skolēniem netika konstatēti vērtību konflikti starp vērtību svarīgumu un sasniedzamību, tad var pieņemt, ka Baltijas valstu skolu absolventu migrācija nav saistīta ar nespēju savā valstī realizēt sev svarīgas vērtības.